

NY MUSIK

i samarbete med
Caroli församling

Lars Hallnäs

– fromm und fröhlich sein

fromm und fröhlich sein (1993) – Claudius

Stille führt der Steg (1995) – Trakl

Die Sternseherin Lise (1998) – Claudius

Seht meine lieben Bäume an (2002) – Claudius

Es geht ein alter Weg entlang (2003) – Trakl

Im steigenden fallenden Windgesang (2003) – Trakl

—paus—

Auf allen Zweigen angetan (2003) – Claudius

Ich sehe oft um Mitternacht (2003) – Claudius

Zu wolkigen Rosen (2004) – Trakl

Und vor dir hier auf Erden (2004) – Claudius

Anna Lindal – violin

Söndag den 7 oktober 2012, kl. 16.00

Caroli kyrka, Borås

Inför en konsert med Anna Lindal komponerade **Lars Hallnäs** (f.1950) 1993 ett verk betitlat *fromm und fröhlich sein – variationer för violin över en text av Matthias Claudius*. Sedan hade det inte varit mer med det, om inte tonsättaren låtit undslippa sig att det nog skulle bli ytterligare nio variationsverk! Nr 2 och nr 3 (som liksom nr 1 finns inspelade på CD) tillkom med jämna mellanrum och uruppfördes båda av Anna Lindal. Det fjärde stycket skrevs på önskemål av Clemens Merkel till en konsert i Borås våren 2003. Strax efteråt sade sig Merkel vilja uruppföra hela cykeln i Düsseldorf våren 2004, vilket också skedde. Det är alltså förklaringen till att de sex sista styckena tillkommit under såpass kort tid.

I samtliga fall utgår tonsättaren från en ”fiktiv” melodi, som inte bara är verkets ursprung utan också dess mål; variationerna leder fram till den avslutande visan. Undantaget är de båda centrala styckena, nr 5 och 6, som bygger på en tolvtonsmelodi – ”det var närmast självklart att Trakl skulle prova på tolvtonen”. Det enskilda stycket präglas alltså i hög grad av karaktären på den melodi tonsättaren ”funnit” – i Matthias Claudius fall beskriver han den som ”smånaiv och lite kantig” och när det gäller Georg Trakls *Stille führt der Steg* (liksom dess pendang *Zu wolkigen Rosen*) uppfattar han den som ”romantiskt hysterisk – sofistikerad men splittrad”. Trots musikens skenbara enkelhet är detta enligt tonsättaren något av det mest komplicerade han skrivit, och även om det klingande resultatet mestadels är enstämmigt, är den underliggande konstruktionen byggd i åtskilliga lager – och som sagt undantagslöst med den lilla visan som utgångspunkt.

Hallnäs cykel om tio solostycken för violin – som alltså fått samma titel som det inledande stycket – torde vara ett unikum i åtminstone senare tiders litteratur. Musiken är inte det minsta virtuos till sin karaktär – men desto mer krävande; tonsättaren själv uppfattar den som extremt svårgestaltad. Här möter oss – inte en purist, men väl en asket med uträglat lyrisk stämma. Han skriver:

Styckena, som alltså är skriva under en tioårsperiod, är på en och samma gång fast förankrade i en modernistisk tradition och uttryck för ett slags musikalisk nollpunkt. Varje ton står där för sig själv, lite smått häpen inför sin omgivning, samtidigt som den faktiska tonföljden presenterar en noga uttänkt, och uträknad, matematisk struktur. Det är möjligt att den hållning som ligger i detta egentligen är ett slags postpostmodernism – i klassisk logik är ju icke(ickeP) ekvivalent med P, men hur det förhåller sig med prefixet ”post” i relation till modernismen vet jag inte.

Även om varje stycke är en avslutad helhet i sig, så kan de tio styckena tillsammans ses som en cykel där nr 6, 7, 8, 9, 10 i någon mening speglar nr 5, 4, 3, 2, 1. Här spelar glömskan också viss roll. Tidsperioden mellan nr 1 och nr 10 är drygt tio år och när stycke nr 10 skrevs var minnet av de strukturer m.m. som definierat stycke nr 1 helt enkelt lite dåligt – att tyda de anteckningar som fanns kvar var bitvis lite svårt.

Men här finns också en annan aspekt. Varje stycke är ett slags reflektion över en given melodi. Att leta efter gömda melodifragment i de strukturer som bygger upp styckena är inte helt lönlöst. Historien om varifrån dessa melodier kommer skulle väl kunna vara sann.

För ganska länge sedan träffade jag en sommar en mycket intressant person, som ägnade sitt liv som sjukpensionär åt att åka runt i Europa och följa sina favoritpoeters spår. I bakluckan på sin gamla bil förvarade han de texter han fann värda att bevara i form av ur böcker utrivna sidor, noggrant nerstoppade i plastpåsar. Han påstod att han vid ett av sina besök på biblioteket i St Gallen hört en historia om att man funnit visfragment som med stor sannolikhet kunde tillskrivas Matthias Claudius. Långt senare fick jag ett brev från honom. I brevet fanns några skrynkliga notpapper. På ett av dem stod ”Claudius” med tydliga bokstäver och där fanns ett antal melodier med texter av Claudius. På ett annat fanns några melodifragment tillsammans med texter skrivna av Georg Trakl – hur texterna och melodifragmenten hänger ihop är lång ifrån tydligt. Var ”Claudius-melodierna” de melodier han tidigare påstod att man funnit i St Gallen? Jag vet att Trakl var en av hans favoritpoeter, men vem hade nu skrivit de melodifragment som fanns på detta andra notpapper? I brevet fanns ingen förklarande text, bara en Poste Restante-avsändare på baksidan. Ja, inte vet jag, men fundera kan man ju.

Om postmodernismen nu ville just sätta ”p” för modernismen, så kan man vända på det hela. Den musikaliska modernismen föddes i en oklarhet kring förhållandet mellan form och material. Frågan kvarstår alltså. Så fundera kan man ju.

I. Fromm und fröhlich sein

*Gott, lass uns dein Heil schauen
Auf nichts Vergänglich's trauen
Nicht Eitelkeit uns freun!
Lass uns einfältig werden
Und vor dir hier auf Erden
Wie Kinder fromm und fröhlich sein*

(M. Claudius - Abendlied)

III. Die Sternseherin Lise

*Ich sehe oft um Mitternacht
Wenn ich mein Werk getan
Und niemand mehr im Hause wacht
Die Stern' am Himmel an.*

(M. Claudius - Die Sternseherin Lise)

V. Es geht ein alter Weg entlang

*Es geht ein alter Weg entlang
An wilden Gärten und einsamen Mauern.
Tausendjährige Eiben schauern
Im steigenden fallenden Windgesang.*

(G. Trakl - An Mauern hin)

II. Stille führt der Steg

*Stille führt der Steg
Zu wolkigen Rosen
Ein frommes Wild am Hügel;
Und es tönen
Die blauen Quellen im Dunkel,
Dass ein Sanftes,
Ein Kind geboren werde.*

(G. Trakl - Abendland 2 Fassung)

IV. Seht meine lieben Bäume an

*Seht meine lieben Bäume an,
Wie sie so herrlich stehn,
Auf allen Zweigen angetan
Mit Reifen wunderschön.*

(M. Claudius - Ein Lied vom Reifen)